

بسمه تعالی
تاییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از رساله دکتری

بدینوسیله گواهی می شود خانم هانیه سادات اخوت در تاریخ ۹۲/۱/۲۷ از رساله دکتری ۱۸ واحدی خود با عنوان « بازشناسی هویت دینی در مسکن سنتی (نمونه موردی: شهر یزد) » دفاع کرده است. اعضای هیات داوران نسخه نهایی این رساله را از نظر فرم و محتوا بررسی کرده و پذیرش آنرا برای دریافت درجه دکتری تخصصی (Ph.D) تایید می نمایند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱-استاد راهنما	دکتر محمدرضا پمانیان	دانشیار	
۲-استاد مشاور	دکتر مجتبی انصاری	دانشیار	
۳-استاد ناظر داخلی	دکتر علی اکبر تقوایی	دانشیار	
۴-استاد ناظر داخلی	دکتر محمدجواد مهدوی نژاد	استادیار	
۵-استاد ناظر خارجی	دکتر احمد میرزا کوچک خوشنویس	استادیار	
۶-استاد ناظر خارجی	دکتر حسین کلاتتری	دانشیار	
۷-نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر محمدجواد مهدوی نژاد	استادیار	

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می‌باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجوی مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می‌باشد. **تبصره:** در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب و یا نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آیین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته‌ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب **هانیه سادات اخوت** دانشجوی رشته **معماری** ورودی سال تحصیلی **۱۳۸۸** مقطع دکتری تخصصی دانشکده **هنر و معماری** متعهد می‌شوم کلیه نکات مندرج در آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آیین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هرگونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله براساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هرگونه اعتراض را از خود سلب نمودم.»

امضا
تاریخ
۹۲/۲/۴

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به دفتر «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:
«کتاب حاضر، حاصل رساله دکتری **هانیه سادات اخوت** در رشته معماری است که در سال ۱۳۹۲ در دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی **آقای دکتر محمدرضا بمانیان** و مشاوره **آقای دکتر مجتبی انصاری** از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تادیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب **هانیه سادات اخوت** دانشجوی رشته معماری مقطع دکترای تخصصی تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: هانیه سادات اخوت

تاریخ و امضاء:

۹۲/۲/۴

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده هنر و معماری

رساله دکتری رشته: معماری

بازشناسی هویت دینی در مسکن سنتی

(نمونه موردی: شهر یزد)

هانیه سادات اخوت

استاد راهنما:

دکتر محمدرضا بمانیان

استاد مشاور:

دکتر مجتبی انصاری

فروردین ۱۳۹۲

تقدیم به:

پدر بزرگوار و مادر مهربانم که

لحظات ناب باور بودن، لذت و غرور دانستن، جسارت خواستن، عظمت رسیدن و تمام تجربه‌های
یکتا و زیبای زندگیم، مدیون حضور سبز آنهاست.

و با قدر دانی ویژه از

خواهرانم؛ دکتر ناله اخوت و مهندس مریم اخوت

و

برادرانم؛ دکتر حمید رضا اخوت و دکتر محمد رضا اخوت

تقدیر و تشکر

حمد و سپاس بیکران بر خداوند یکتا و آفریننده جهان که مرا مورد لطف و عنایت خود قرار داد و زمینه انجام رساله‌ام را به بهترین صورت ممکن فراهم نمود؛ گویی که نه تنها راه در نظرم سهل و هموار نمود بلکه مراحل انجام این رساله بهانه‌ای برای آشنایی و بهره‌گیری از تجربیات ارزنده افراد گرانقدری شد که همیشه مدیون زحمات‌شان هستم و خواهم بود.

روش علمی جز در سایه آموزش و تلمذ از حضور پیشگامان علم و دانش امکان پذیر نیست و موفقیت محقق در طول تحصیل نیز مرهون کوشش و از خودگذشتگی بزرگان دانش است. تهیه و تدوین این رساله نیز بدون راهنمایی و همکاری صمیمانه اساتیدی فرهیخته و گرانقدر مقدور نبود؛ لذا بر خود لازم می‌دانم با نهایت احترام از راهنمایی‌های ارزشمندشان قدرانی نمایم.

قبل از هرچیز از زحمات بی‌دریغ استاد راهنمای گرامیم جناب آقای **دکتر محمدرضا بمانیان** که از ابتدای ورود به دانشگاه تربیت مدرس افتخار شاگردی ایشان نصیب من شد و حاصل حمایت‌های این استاد فرهیخته گسترده‌تر از چارچوب رساله حاضر است، صمیمانه تشکر و قدرانی می‌نمایم.

سپس از جناب آقای **دکتر مجتبی انصاری** ریاست محترم دانشگاه تربیت مدرس که با ارائه مشاوره گرانقدر، مرا مورد لطف سخاوتمدانه خود قرار دادند و تا پایان مراحل انجام رساله پیشنهادات ارزشمندشان روشنی‌بخش راهم بود، سپاسگزاری می‌کنم.

همچنین از جناب آقای **دکتر علی اکبر تقوایی** که همواره با نازک اندیشی و هدایت علمی، فنی و اخلاقی مرا در این پژوهش یاری دادند و با دقت ستودنی زحمت داوری این رساله را کشیدند تشکر می‌نمایم.

مراتب تشکر و قدردانی نثار جناب آقای **دکتر محمدجواد مهدوی‌نژاد** که با درایت و صمیمت علم و هنر خود را از من دریغ نکردند و مرا در این فصل دشوار یاری رساندند.

توجه و عنایت‌های جناب آقای **دکتر حسین کلانتری خلیل آباد** که با شوق و علاقه اینجانب را راهنمایی کردند و همواره مورد حمایت ایشان به خصوص در دوران پربار ریاستشان در پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری قرار گرفتم، بسیار ستودنی است.

از جناب آقای **دکتر میرزا احمد کوچک خوشنویس** که علاوه بر این رساله زحمت داوری پایان‌نامه کارشناسی ارشدم را با درایتی بی‌نظیر بر عهده داشتند صمیمانه سپاسگزاری می‌کنم.

بدون شک راهنمایی‌ها و پیشنهادات ارزشمند استادان گرانقدر **پروفسور محمد منصور فلامکی** و **دکتر مهدی حجت** در پیشبرد مؤثرتر این رساله مرا یاری نمود و سپاس بی‌کران را تقدیم این دو بزرگوار می‌نمایم.

همچنین عزیزانی در سازمان‌ها و ارگان‌های مختلف با اینجانب همکاری و همفکری دوستانه داشتند که در پیشبرد سریعتر رساله‌ام بی‌تأثیر نبود. در این راستا از مسئولین محترم سازمان میراث فرهنگی شهر یزد و دست‌اندرکاران مهندسی مشاور آراء، مهندسی مشاور شمس و مهندسی مشاور فرا ایده پرداز محیط و همچنین پرسنل وزارت راه و شهرسازی بخش معاونت امور ساختمان و مسکن تشکر می‌نمایم.

درد بی‌کران نثار مسئولین کتابخانه مرکزی دانشگاه تربیت مدرس، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، کتابخانه دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی، کتابخانه پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری و کتابخانه فرهنگستان هنر به دلیل همکاری صمیمانه‌ای که با اینجانب داشتند.

در خاتمه از تمام عزیزانی که هریک به طریقی در پیشبرد انجام این رساله من را یاری نمودند، سپاسگزارم.

با امید به اینکه مطالب این اثر بتواند بخش کوچکی از خلأهای موجود در منابع علمی حوزه مسکن را مرتفع سازد.

هانیه سادات اخوت

اسفند ماه ۱۳۹۱ خورشیدی

چکیده:

مسکن در نگاه‌های مختلف، محل سکون و به آرامش رسیدن انسان است، هرچند ماهیت این آرامش و سکون از نظر اندیشمندان مختلف متفاوت می‌باشد. اندیشمندان غربی و غیراسلامی نگاهی ظاهری و ساکن به مسکن دارند و تنها آن را به‌عنوان سرپناهی که انسان در آن احساس آرامش می‌کند، در نظر می‌گیرند. لذا مسکن وی نه به معنای جایی برای ماندن و بودن بلکه جایی برای شدن تلقی می‌شود. این بدین معناست که مسکن اسلامی به شدن انسان، هویت یافتن و آرامش قلبی او کمک می‌کند؛ در حقیقت انسان زمانی به آرامش می‌رسد که دارای سکون الهی و قلب مطمئن گردد و از آنجایی که که هدف غایی انسان دینی، رسیدن به کمال الهی است، مسکن او نیز بایستی در این جهت به او یاری کند. این مسئله در مسکن سنتی اقلیم کویری ایران علی‌الخصوص در شهر یزد به خوبی نمایان است. در گذشته در این ناحیه مسکن بر اساس باورها و اعتقادات دینی مردم احداث می‌گردید و لذا روح دینی در آن جریان داشت. این در حالیست که امروزه به برخی دلایل که در راستای پژوهش به آن اشاره می‌شود، بهره‌گیری از الگوهای هویت دینی در خانه‌های این شهر کمرنگ شده است.

این پژوهش با هدف بازشناسی الگوهای هویت دینی در مسکن سنتی کویری شهر یزد و سپس بازآفرینی آن‌ها در مسکن معاصر این شهر صورت گرفته است. روش پژوهش از نوع تاریخی و توصیفی - تحلیلی با انتخاب نمونه‌های موردی از مسکن سنتی و معاصر شهر کویری یزد می‌باشد که در بخشی از پژوهش برای تحلیل نمونه‌های موردی از مدل تحلیلی BDSR استفاده شده است. روش جمع‌آوری اطلاعات از نوع کتابخانه‌ای با مطالعه اسناد سخت و نرم و نیز مطالعه میدانی با مشاهده خانه‌های سنتی و معاصر شهر یزد و در نهایت ترسیم اندیشه‌نگار¹ و دیاگرام‌های تحلیلی میسر شده است. همچنین در بخشی از پژوهش از مطالعه میدانی به روش مصاحبه نیمه سازمان یافته بهره‌گیری شده و به منظور نیل به نتایج دقیق تر و دریافت مولفه‌های هویت دینی، با جمعی از اساتید معماری اسلامی، به صورت حضوری مصاحبه صورت گرفته و نتایجی حاصل شده است. نتایج رساله نشان می‌دهد مسکن سنتی یزد با پاسخگویی به نهاد کمال مطلوب، درارتباط تنگاتنگ با انسان است و نمی‌توان آن را تنها به لحاظ کالبدی و شکلی توصیف کرد، بلکه هویت دینی جاری در آن نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. بر این اساس هویت دینی مسکن سنتی در ۳ مولفه پیوند ساختاری، پیوند محیطی و پیوند معنایی قابل دسته‌بندی است که این سه با یکدیگر همپوشانی داشته و تفکیک ناپذیرند؛ بدین معنا که الگوهای هویت دینی ابتدا در ساختار شکل می‌گیرند، سپس در محیط قوام می‌یابند و در نهایت با پیوندهای معنایی متعالی می‌گردند. همچنین بازآفرینی الگوهای هویت دینی در چارچوب مؤلفه‌های آن و ارائه راهبردها و سیاست‌های احداث مسکن معاصر بر اساس مؤلفه‌های هویت دینی مبحثی است که در انتهای این رساله بررسی می‌گردد.

واژگان کلیدی: مسکن سنتی، هویت دینی، مسکن معاصر، بازشناسی، مدل BDSR

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

ح	فهرست جدول‌ها.....
ک	فهرست نمودارها.....
م	فهرست تصویرها.....

فصل اول: کلیات ۱

۱-۱	مقدمه ۲
۲-۱	بیان مسئله ۳
۳-۱	سؤالات پژوهش ۴
۴-۱	فرضیه‌های پژوهش ۴
۵-۱	اهداف پژوهش ۵
۶-۱	سابقه پژوهش ۵
۷-۱	ضرورت پژوهش ۷
۸-۱	تئوری و فرمول‌بندی ۸
۹-۱	روش انجام پژوهش ۹
۱۰-۱	بررسی نمونه موردی ۹
۱۱-۱	تعاریف و مفاهیم واژگان خاص در پژوهش ۱۰
۱۲-۱	جنبه‌های نوآوری ۱۱

فصل دوم: مبانی نظری ۱۳

۱-۲	مقدمه ۱۴
۲-۲	هویت ۱۴
۱-۲-۲	معنای لغوی هویت در زبان‌های فارسی و عربی ۱۵
۲-۲-۲	معنای لغوی هویت در زبان‌های لاتین ۱۷
۳-۲-۲	معنای اصطلاحی هویت در رشته‌های علمی ۱۹

۲۱	.....	۴-۲-۲. معنای اصطلاحی هویت از منظر روان‌شناسان
۲۴	.....	۵-۲-۲. معنای اصطلاحی هویت از منظر جامعه‌شناسان
۲۶	.....	۶-۲-۲. معنای اصطلاحی هویت از منظر فلاسفه
۲۶	.....	۱-۶-۲-۲. مفهوم هویت از دیدگاه فلاسفه غربی
۲۹	.....	۲-۶-۲-۲. مفهوم هویت از دیدگاه فلاسفه اسلامی
۳۱	.....	۷-۲-۲. معنای اصطلاحی هویت از منظر نظریه‌پردازان معاصر
۳۳	.....	۸-۲-۲. معنای اصطلاحی هویت از منظر شهرسازان
۴۰	.....	۹-۲-۲. معنای اصطلاحی هویت از منظر معماران
۴۴	.....	۳-۲. واژه‌شناسی عبارات مرتبط با «هویت»
۴۵	.....	۱-۳-۲. این همانی
۴۶	.....	۲-۳-۲. تشخیص
۴۸	.....	۳-۳-۲. شخصیت
۴۸	.....	۴-۳-۲. منش
۴۹	.....	۵-۳-۲. ارزش
۴۹	.....	۶-۳-۲. تقلید
۵۰	.....	۷-۳-۲. بدعت
۵۰	.....	۴-۲. انواع هویت و ویژگی‌های آن
۵۲	.....	۱-۴-۲. هویت کالبدی
۵۲	.....	۲-۴-۲. هویت طبیعی
۵۲	.....	۳-۴-۲. هویت تاریخی
۵۳	.....	۴-۴-۲. هویت فرهنگی
۵۴	.....	۵-۴-۲. هویت عملکردی
۵۴	.....	۶-۴-۲. هویت انسانی
۵۵	.....	۷-۴-۲. هویت دینی
۵۶	.....	۵-۲. معنای لغوی مسکن
۵۷	.....	۶-۲. معنای اصطلاحی مسکن
۶۰	.....	۷-۲. واژه‌شناسی کلمات مرتبط با «مسکن»

۶۰	..... ۱-۷-۲. منزل
۶۱	..... ۲-۷-۲. سرا
۶۱	..... ۳-۷-۲. بیت
۶۲	..... ۴-۷-۲. دار
۶۲	..... ۸-۲. سکونت
۶۳	..... ۹-۲. ساختارشناسی مفهوم سکونت از دیدگاه اندیشمندان
۶۳	..... ۱-۹-۲. ساختار کلی سکونت از دیدگاه شولتز
۶۴	..... ۲-۹-۲. ساختار کلی سکونت از دیدگاه هایدگر
۶۴	..... ۳-۹-۲. ساختار کلی سکونت از دیدگاه راپاپورت
۶۵	..... ۴-۹-۲. ساختار کلی سکونت از دیدگاه الکساندر
۶۶	..... ۵-۹-۲. ساختار کلی سکونت از دیدگاه کوپر
۶۷	..... ۶-۹-۲. مفهوم سکونت از منظر دین اسلام
۶۸	..... ۱۰-۲. بازخوانی کالبد مسکن سنتی ایران
۷۲	..... ۱۱-۲. بازخوانی مفهوم مسکن سنتی ایران
۷۳	..... ۱۲-۲. خلاصه و جمع‌بندی

فصل سوم: دریافت الگو برای بررسی مبحث..... ۷۸

۷۹	..... ۱-۳. مقدمه
۷۹	..... ۲-۳. بازشناسی
۸۲	..... ۳-۳. سرچشمه‌های هویت دینی در معماری
۸۴	..... ۴-۳. هویت ایرانی-اسلامی
۸۵	..... ۵-۳. دریافت ابعاد هویت دینی
۹۲	..... ۶-۳. بررسی مناطق مورد مطالعه در شهر یزد
۹۵	..... ۷-۳. معرفی نمونه‌های موردی
۹۵	..... ۱-۷-۳. نمونه‌های موردی مسکن سنتی در بافت تاریخی
۹۵	..... ۱-۱-۷-۳. خانه سنتی عرب کرمانی
۹۶	..... ۲-۱-۷-۳. خانه سنتی اردکانیان

۹۷	..... ۳-۱-۷-۳. خانه سنتی علیرضا عرب
۹۷	..... ۴-۱-۷-۳. خانه سنتی فاتح‌ها
۹۸	..... ۵-۱-۷-۳. خانه سنتی گرامی
۹۹	..... ۶-۱-۷-۳. خانه سنتی گلشن
۹۹	..... ۷-۱-۷-۳. خانه سنتی بی بی رقیه
۱۰۰	..... ۸-۱-۷-۳. خانه سنتی لاریها
۱۰۱	..... ۹-۱-۷-۳. خانه سنتی ریسمانیان
۱۰۲	..... ۱۰-۱-۷-۳. خانه سنتی تهرانی‌ها
۱۰۳	..... ۲-۷-۳. نمونه‌های موردی مسکن معاصر در بافت جدید
۱۰۳	..... ۱-۲-۷-۳. تیپ ۱
۱۰۳	..... ۲-۲-۷-۳. تیپ ۲
۱۰۴	..... ۳-۲-۷-۳. تیپ ۳
۱۰۴	..... ۴-۲-۷-۳. تیپ ۴
۱۰۵	..... ۵-۲-۷-۳. تیپ ۵
۱۰۵	..... ۶-۲-۷-۳. تیپ ۶
۱۰۶	..... ۷-۲-۷-۳. تیپ ۷
۱۰۶	..... ۸-۲-۷-۳. تیپ ۸
۱۰۷	..... ۹-۲-۷-۳. تیپ ۹
۱۰۷	..... ۱۰-۲-۷-۳. تیپ ۱۰
۱۰۸	..... ۸-۳. خلاصه و جمع‌بندی

فصل چهارم: بازنمایی هویت دینی در مسکن سنتی ۱۱۰

۱۱۱	..... ۱-۴. مقدمه
۱۱۱	..... ۲-۴. ابعاد مفهومی بازنمایی هویت دینی در مسکن سنتی
۱۱۲	..... ۱-۲-۴. تبلور هنر در مسکن سنتی
۱۱۳	..... ۲-۲-۴. تبلور اخلاق در مسکن سنتی
۱۱۵	..... ۳-۲-۴. تبلور طبیعت در مسکن سنتی

۱۱۶.....	۴-۲-۴. تبلور نور در مسکن سنتی.....
۱۱۷.....	۵-۲-۴. تبلور رنگ در مسکن سنتی.....
۱۱۹.....	۶-۲-۴. تبلور شفافیت در مسکن سنتی.....
۱۲۰.....	۳-۴. ابعاد کالبدی بازنمایی هویت دینی در مسکن سنتی.....
۱۲۰.....	۱-۳-۴. تبلور هندسه و تناسبات در مسکن سنتی.....
۱۲۴.....	۲-۳-۴. تبلور سلسله مراتب در مسکن سنتی.....
۱۲۸.....	۳-۳-۴. تبلور «حریم» در مسکن سنتی.....
۱۲۹.....	۱-۳-۳-۴. معرفی مدل BDSR برای تحلیل «حریم» در مسکن سنتی.....
۱۳۱.....	۲-۳-۳-۴. ابعاد حریم نسبی در مسکن سنتی بر اساس مدل تحلیلی BDSR.....
۱۳۴.....	۴-۳-۴. تبلور فضای تهی در مسکن سنتی.....
۱۳۷.....	۵-۳-۴. تبلور انعطاف‌پذیری در مسکن سنتی.....
۱۴۰.....	۴-۴. تغییر و تحول الگوهای هویت دینی در مسکن سنتی ایران.....
۱۴۳.....	۵-۴. تغییر و تحول اصول معماری مسکن در جهان.....
۱۵۱.....	۶-۴. خلاصه و جمع‌بندی.....

فصل پنجم: بازشناسی الگوهای هویت دینی در مسکن معاصر..... ۱۵۵

۱۵۶.....	۱-۵. مقدمه.....
۱۵۶.....	۲-۵. بحران هویت دینی در مسکن معاصر.....
۱۵۸.....	۱-۲-۵. تغییر در شیوه معیشت.....
۱۶۰.....	۲-۲-۵. تبدیل معمار سنتی به معمار مدرن.....
۱۶۲.....	۳-۵. جایگاه ابعاد مفهومی هویت دینی در مسکن معاصر.....
۱۶۲.....	۱-۳-۵. هنر در مسکن معاصر.....
۱۶۳.....	۲-۳-۵. اخلاق در مسکن معاصر.....
۱۶۴.....	۳-۳-۵. طبیعت در مسکن معاصر.....
۱۶۵.....	۴-۳-۵. نور در مسکن معاصر.....
۱۶۶.....	۵-۳-۵. رنگ در مسکن معاصر.....
۱۶۸.....	۶-۳-۵. شفافیت در مسکن معاصر.....

۱۶۸.....	۴-۵. جایگاه ابعاد کالبدی هویت دینی در مسکن معاصر
۱۶۸.....	۱-۴-۵. هندسه و تناسبات در مسکن سنتی
۱۷۳.....	۲-۴-۵. سلسله مراتب در مسکن معاصر
۱۷۷.....	۳-۴-۵. حریم در مسکن معاصر
۱۷۷.....	۱-۳-۴-۵. بررسی تطبیقی ابعاد حریم در مسکن سنتی و معاصر (نتایج مدل)
۱۸۶.....	۴-۴-۵. فضای تهی در مسکن معاصر
۱۸۹.....	۵-۴-۵. انعطاف پذیری در مسکن معاصر
۱۹۰.....	۵-۵. خلاصه و جمع بندی

فصل ششم: باز آفرینی هویت دینی در مسکن معاصر ۱۹۴

۱۹۵.....	۱-۶. مقدمه
۱۹۵.....	۲-۶. الگوی هنر در مسکن معاصر
۱۹۶.....	۳-۶. الگوی اخلاق در مسکن معاصر
۱۹۸.....	۴-۶. الگوی طبیعت در مسکن معاصر
۱۹۹.....	۵-۶. الگوی نور در مسکن معاصر
۲۰۰.....	۶-۶. الگوی رنگ در مسکن معاصر
۲۰۱.....	۷-۶. الگوی شفافیت در مسکن معاصر
۲۰۲.....	۸-۶. الگوی هندسه و تناسبات در مسکن معاصر
۲۰۵.....	۹-۶. الگوی سلسله مراتب در مسکن معاصر
۲۰۸.....	۱۰-۶. الگوی حریم در مسکن معاصر
۲۱۱.....	۱۱-۶. الگوی فضای تهی در مسکن معاصر
۲۱۴.....	۱۲-۶. الگوی انعطاف پذیری در مسکن معاصر
۲۱۸.....	۱۳-۶. خلاصه و جمع بندی

فصل هفتم: نتیجه گیری نهایی ۲۲۱

۲۲۲.....	۱-۷. مقدمه
۲۲۳.....	۲-۷. دستیابی به پاسخ سؤالها و فرضیه های مطرح شده در این رساله

- ۲۲۵.....تأیید فرضیه اول.....۱-۲-۷
- ۲۲۶.....تأیید فرضیه دوم.....۲-۲-۷
- ۲۲۷.....تأیید فرضیه سوم.....۳-۲-۷
- ۲۳۷.....بحث و نتیجه‌گیری.....۳-۷

فهرست منابع و مآخذ.....۲۴۰

- ۲۴۰.....الف) منابع فارسی.....
- ۲۴۸.....ب) منابع انگلیسی.....
- ۲۴۸.....ج) منابع اینترنتی.....

پیوست‌ها.....۲۵۰

- ۲۵۱.....پیوست (الف).....
- ۲۸۲.....پیوست (ب).....

چکیده انگلیسی.....۳۲۳

فهرست جدول‌ها

صفحه

عنوان

۲۳	جدول (۱-۲) بررسی تطبیقی معنای اصطلاحی هویت در بین روان‌شناسان.....
۲۵	جدول (۲-۲) بررسی تطبیقی معنای اصطلاحی هویت در بین جامعه‌شناسان.....
۲۸	جدول (۳-۲) بررسی تطبیقی معنای اصطلاحی هویت در بین فلاسفه غربی.....
۳۰	جدول (۴-۲) بررسی تطبیقی معنای اصطلاحی هویت در بین فلاسفه اسلامی.....
۳۳	جدول (۵-۲) بررسی تطبیقی معنای اصطلاحی هویت در بین نظریه‌پردازان معاصر.....
۳۷	جدول (۶-۲) بررسی تطبیقی معنای اصطلاحی هویت در بین شهرسازان.....
۴۴	جدول (۷-۲) بررسی تطبیقی معنای اصطلاحی هویت در بین معماران.....
۷۳	جدول (۸-۲) بازخوانی جایگاه مفهومی مسکن سنتی.....
۷۷	جدول (۹-۲) جمع‌بندی مباحث مطرح شده در فصل ۲.....
۸۱	جدول (۱-۳) کلمات مرتبط با واژه بازشناسی و تعاریف آنها.....
۸۶	جدول (۲-۳) دریافت ابعاد مفهومی هویت دینی با استفاده از آیات قرآن و احادیث.....
۸۹	جدول (۳-۳) دریافت ابعاد کالبدی هویت دینی با استفاده از آیات قرآن و احادیث.....
۱۱۴	جدول (۱-۴) تبلور ارزش‌های اخلاقی در کالبد مسکن سنتی.....
	جدول (۲-۴) بررسی نحوه جهت‌گیری خانه‌های سنتی مورد بررسی (نسبت به جهت شمال) در
۱۲۲	شهر یزد.....
	جدول (۳-۴) بررسی سلسله مراتب جانمایی فضاهای زیستگاهی، خدماتی، حیاط مرکزی و
۱۲۶	ورودی در خانه‌های سنتی در شهر یزد.....
	جدول (۴-۴) ایدئوگرام‌های ترسیم شده از نمونه‌های مورد بررسی برای تحلیل ابعاد حریم در
۱۳۳	مسکن سنتی.....
	جدول (۵-۴) درصد فضای بسته و فضای باز نسبت به کل فضاها در نمونه‌های مورد بررسی از
۱۳۶	مسکن سنتی شهر یزد.....

- جدول (۴-۶) سیر تحول معماری مسکن در غرب در طی ۴۴ سال (از سال ۱۹۴۵ تا ۱۹۸۹)..... ۱۴۷
- جدول (۴-۷) ابعاد مفهومی و کالبدی هویت دینی در مسکن سنتی و تحولات مسکن در ایران و جهان..... ۱۵۴
- جدول (۵-۱) بررسی نحوه جهت‌گیری خانه‌های معاصر (نسبت به شمال) در شهر یزد..... ۱۷۰
- جدول (۵-۲) بررسی سلسله مراتب جانمایی فضاهای زیستگاهی، خدماتی، حیاط مرکزی و ورودی در خانه‌های معاصر در شهر یزد..... ۱۷۴
- جدول (۵-۳) ایدئوگرام‌های ترسیم شده از نمونه‌های مورد بررسی برای تحلیل ابعاد حریم در مسکن معاصر..... ۱۸۳
- جدول (۵-۴) درصد فضای بسته و فضای باز نسبت به کل فضاها در نمونه‌های مورد بررسی از مسکن معاصر شهر یزد..... ۱۸۷
- جدول (۵-۵) دلایل و زمینه‌های بروز بحران هویت دینی در مسکن معاصر..... ۱۹۳
- جدول (۶-۱) راهبرد و سیاست‌های بازآفرینی هنر در مسکن معاصر..... ۱۹۶
- جدول (۶-۲) راهبرد و سیاست‌های بازآفرینی اخلاق در مسکن معاصر..... ۱۹۷
- جدول (۶-۳) راهبرد و سیاست‌های بازآفرینی طبیعت در مسکن معاصر..... ۱۹۸
- جدول (۶-۴) راهبرد و سیاست‌های بازآفرینی نور در مسکن معاصر..... ۱۹۹
- جدول (۶-۵) راهبرد و سیاست‌های بازآفرینی رنگ در مسکن معاصر..... ۲۰۰
- جدول (۶-۶) راهبرد و سیاست‌های بازآفرینی شفافیت در مسکن معاصر..... ۲۰۱
- جدول (۶-۷) بررسی تطبیقی نحوه جهت‌گیری خانه‌ها در مسکن سنتی و مسکن معاصر و ارائه پیشنهادات بر مبنای اصول به کاررفته در خانه‌های سنتی..... ۲۰۴
- جدول (۶-۸) بررسی تطبیقی سلسله مراتب فضایی در خانه‌های سنتی و خانه‌های معاصر و ارائه پیشنهاد برای بازآفرینی آن در مسکن معاصر..... ۲۰۶
- جدول (۶-۹) بررسی تطبیقی ابعاد حریم در خانه‌های سنتی و خانه‌های معاصر و ارائه پیشنهاد برای بازآفرینی آن در مسکن معاصر..... ۲۰۹
- جدول (۶-۱۰) بررسی تطبیقی الگوی فضای تهی در خانه‌های سنتی و خانه‌های معاصر و ارائه پیشنهاد برای بازآفرینی آن در مسکن معاصر..... ۲۱۲

- جدول (۶-۱۱) استفاده از ظرفیت‌های خالی فضای سکونتی به‌عنوان الگوی اول بازآفرینی
انعطاف‌پذیری در مسکن معاصر ۲۱۶
- جدول (۶-۱۲) حذف فضاهای بلااستفاده و تک‌عملکردی به‌عنوان الگوی دوم بازآفرینی
انعطاف‌پذیری در مسکن معاصر ۲۱۷
- جدول (۷-۱) سؤال و فرضیه سوم و تحلیل الگوهای دریافتی برای دسته‌بندی در زیرمجموعه
مؤلفه‌های هویت دینی ۲۳۰
- جدول (۷-۲) راهکارهای بازآفرینی هویت دینی در مسکن معاصر در چارچوب مؤلفه اول ۲۳۲
- جدول (۷-۳) راهکارهای بازآفرینی هویت دینی در مسکن معاصر در چارچوب مؤلفه دوم ۲۳۴
- جدول (۷-۴) راهکارهای بازآفرینی هویت دینی در مسکن معاصر در چارچوب مؤلفه سوم ۲۳۶

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

- نمودار (۱-۱) نگرش معناگرایانه و هدف، نگاه، ابزار و محصول آن ۴
- نمودار (۲-۱) ضرورت بازشناسی هویت دینی در مسکن ۷
- نمودار (۳-۱) روند انجام پژوهش و دستیابی به پاسخ سؤالات و فرضیات مد نظر ۸
- نمودار (۴-۱) فصل‌بندی رساله ۹
- نمودار (۱-۲) معنای لغوی هویت در لغت‌نامه‌های فارسی و عربی ۱۶
- نمودار (۲-۲) معنای لغوی هویت در لغت‌نامه‌های لاتین ۱۹
- نمودار (۳-۲) رشته‌های علمی نظریه‌پرداز در حوزه هویت ۲۰
- نمودار (۴-۲) تفاوت در معنای اصطلاحی واژه هویت در رشته‌های علمی مختلف ۲۱
- نمودار (۵-۲) واژه‌های مترادف و مرتبط با هویت ۴۵
- نمودار (۶-۲) انواع هویت و ابعاد و ویژگی‌های آنها ۵۱
- نمودار (۷-۲) صورت‌بندی هویت دینی در جامعه ۵۶
- نمودار (۸-۲) معنای لغوی مسکن در لغت‌نامه‌های فارسی ۵۷
- نمودار (۹-۲) معنای لغوی واژه «منزل» در لغت‌نامه‌های فارسی ۶۰
- نمودار (۱۰-۲) معنای لغوی واژه «سرا» در لغت‌نامه‌های فارسی ۶۱
- نمودار (۱۱-۲) معنای لغوی واژه «بیت» در لغت‌نامه‌های فارسی ۶۱
- نمودار (۱۲-۲) معنای لغوی واژه «دار» در لغت‌نامه‌های فارسی ۶۲
- نمودار (۱۳-۲) دیاگرام نگرش شولتز به مفهوم سکونت ۶۴
- نمودار (۱۴-۲) دیاگرام نگرش هایدگر به مفهوم سکونت ۶۴
- نمودار (۱۵-۲) دیاگرام نگرش راپاپورت به مفهوم سکونت ۶۵
- نمودار (۱۶-۲) دیاگرام نگرش راپاپورت به مفهوم سکونت ۶۵

- نمودار (۱۷-۲) دیاگرام نگرش الکساندر به مفهوم سکونت ۶۶
- نمودار (۱۸-۲) دیاگرام نگرش کوپر به مفهوم سکونت ۶۷
- نمودار (۱۹-۲) دیاگرام نگرش اسلامی به مفهوم سکونت ۶۸
- نمودار (۲۰-۲) دیاگرام نحوه شکل‌گیری فضاها در اطراف حیاط مرکزی در مسکن سنتی ۷۰
- نمودار (۲۱-۲) تفکیک ریزفضاهای خانه سنتی از یکدیگر ۷۱
- نمودار (۱-۳) ویژگی‌های فضای زیست از دیدگاه اسلام ۸۴
- نمودار (۲-۳) ابعاد هویت دینی در مسکن سنتی ۹۲
- نمودار (۱-۴) انواع گونه‌های انعطاف‌پذیری در مسکن سنتی و خصوصیات هریک ۱۳۹
- نمودار (۲-۴) دلایل تغییر و تحولات الگوهای هویت دینی در مسکن سنتی ۱۴۳
- نمودار (۱-۵) موارد تأثیرگذار در تغییر روش زندگی افراد و بروز بحران هویت دینی در مسکن ۱۵۹
- نمودار (۲-۵) تبدیل معمار سنتی به معمار مدرن و بروز بحران هویت دینی در مسکن ۱۶۲
- نمودار (۳-۵) سه گونه از انعطاف‌پذیری و نحوه تحقق آن در مسکن معاصر ۱۹۰
- نمودار (۱-۶) الگوی پیشنهادی برای تحقق انعطاف‌پذیری در مسکن معاصر ۲۱۴
- نمودار (۱-۷) روند انجام پژوهش و دستیابی به پاسخ سؤالات و فرضیات مد نظر ۲۲۳
- نمودار (۲-۷) سؤال و فرضیه اول و چگونگی دستیابی به فرضیه مورد نظر ۲۲۵
- نمودار (۳-۷) سؤال و فرضیه دوم و چگونگی دستیابی به فرضیه مورد نظر ۲۲۶
- نمودار (۴-۷) مؤلفه‌های هویت دینی و دسته‌بندی الگوهای دریافتی در زیرمجموعه آن (نتایج مصاحبه مرحله اول) ۲۲۹
- نمودار (۵-۷) بازبینی در مؤلفه‌های هویت دینی و تبدیل پیوندهای ذهنی به پیوندهای معنایی (نتایج مصاحبه مرحله دوم) ۲۲۹
- نمودار (۶-۷) ساختار ارتباط بین مؤلفه‌های هویت دینی و زیرگروه‌های آن ۲۳۱